

УЧЕНИЧКА БИБЛИОТЕКА
УЧЕНИЧКА БИБЛИОТЕКА
Л. Бр. 2817/17
П. Бр.

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ л. 77

ПОВРЕМЕНИ СПИС
ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

ИЗДАЈЕ
А. БЕЛИЋ

УРЕЂУЈУ:
А. БЕЛИЋ, СТ. М. КУЉБАКИН, СТ. ИВШИЋ и ФР. РАМОВШ

КЊИГА XVII

ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД, 1938—1939

mlađi franjevac na istoj gori rekao je da mogu *Dočanin* govoriti samo oni koji su kroz škole prošli, dakle je i on za *Dolačanin*. Te moje informacije govore gotovo isključivo za *Dolačane*. Ali g. d-r Derviš Korkut, rođen u Travniku, apodiktično tvrdi da se govori *Dočanin*.

Prema svemu tome moramo reći: danas žive glavno *Dolačani*, ali *Dočani* još nisu izumrli (samo se nešto malo već zanemaruju).

Ženska bi se morala zvati *Dočanka*; taj se oblik može i zbilja čuti. U „Travničkoj spomenici“ nalazim *Dolačanku*, a (iz pučkog govora) i *Dolačku*.¹⁾

„Dolačka“ zahvaljuje svoju egzistenciju pridevu „dolački“. *Dočanka* odgovara *Dočaninu*, a *Dolačanka* *Dolačaninu*.

Kako i zašto je došlo do oblika *Dolačanin* — *Dolačanka*? Možda zato što se u *Dočaninu* osnova (veza sa reči: Dolac) previše gubi, a u *Dolačaninu* je ona potpuno sačuvana (razlog bi bio dakle psihološki). Delovao je kod toga možda i paralelizam sa *Travnikom* — *Travničaninom*. Travnik (2 sloga): Dolac (2 sloga) = Travničanin (4 sloga): *Dolačanin* (4 sloga); moramo da pomislimo da su se te reči vrlo često ujedno izgovarale. Možda je i pridev *dolački* doprineo k uvođenju sloga *-ač-* u ime stanovnika.

Ne bismo li gore spomenuti pridev *lukački* (od Luke) mogli tumačiti analogijom sa pridevom *dolački*?

Na kraju te rasprave, koja se tiče mesnih imena *Travnik*, *Dolac* i *Luke* u Travniku, dodajem još ovo: u travničkoj okolini govori muž o svojoj ženi: „Eto moje *kršćanke*“, tj. reč *kršćanka* znači toliko kao žena (= supruga). U slovenačkim govorima je *kršenca* (kršćenica) služavka, a u nekima uopće devojka. „Ak. rj.“ *kršćanke* u značenju žene ne poznaje.

Zagreb

Fr. Ilešić

Jedno rovtarsko narječje u Gorskome Kotaru

Narječja našega Gorskog Kotara dobrim su dijelom upravo slovenačka narječja. Zato je vrlo dobro učinio F. Ramovš što je u svoje „Dialekte“¹⁾ preuzeo i dva gorskokotarska narječja (delničko²⁾ i lokvarsko³⁾ koja pripadaju k t. zv. miješanim slovenačko-srpskohrvatskim narječjima, tj. među belokrajinska narječja (upravo ka kostelskom govoru). Ali u Gorskome Kotaru je i jedno, vrlo zanimljivo, čisto slovenačko narječje, koje Ramovš u svojoj knjizi ne spominje, a ipak se njime govori ne samo u ravnogorskoj općini (trgovište Ravna Gora i selo Sušica) nego i u ravnogorskoj koloniji Španovici u Slavoniji. Osobine toga narječja iznio je R. Strohal u radu „Osobine današnjega ravnogorskoga narječja“ (Rad Jugoslav. akademije, knj. 162, str. 28—109). Taj je Strohalov rad, kako sam već jednom prilikom spomenuo⁴⁾, rađen s mnogo truda, ali nam, na žalost, ne pruža pravu sliku ravnogorskoga narječja. A to zato, što pisac to narječje ne promatra kao slovenačko narječje, nego sve pojave njegove veže uz srpskohrvatski jezik, i što su se u radu potkrale bezbrojne greške, naročito s obzirom na akcenat. Nije mi ovom prilikom namjera redom popravljati sve Strohalove greške, jer to u okviru jednoga članka nije ni moguće. Htio bih samo to, da odredim ravnogorskom narječju mjesto među slovenačkim narječjima (što uz lijepu i brižno sastavljenu Ramovševu knjigu neće više biti ni tako teško), pa da po tom pokažem mojim zemljacima Ravnogorcima odakle su otprilike došli u taj kraj naši djedovi.

¹⁾ Fran Ramovš, Historična gramatika slovenskega jezika, VII. Dialekti. V Ljubljani 1935, str. 142 i d.

²⁾ Isp. R. Strohal, Osobine današnjega delničkoga narječja. (Rad Jugoslavenske akademije, knj. 158, str. 115—208).

³⁾ Isp. R. Strohal, Osobine današnjega lokvarskoga narječja. (Rad Jugoslavenske akademije, knj. 152, str. 162—248).

⁴⁾ Isp. Južnoslovenski filolog, knj. III, str. 35, bilj. 1.

¹⁾ *Dočanku* mi je naveo o. Fr. Zec, r. u Travniku, *Dolačku* sam čuo od istog gospodina, dalje od g. d-r Derviša Korkuta i od jedne žene u Docu, *Dolačanku* od o. Zeca i od jedne žene u Docu.

Evo u tu svrhu dvadesetak karakterističnih crta ravnogorskoga narječja (otsad: R N) s ukazivanjima na slične pojave u slovenačkim narječjima:

1) Vokali *ê, ě, e* razvili su se u R N, u dugim slogovima, u *ê: mlěku, svět¹⁾, lěs, neděla, nevěsta, pět* (ali: *a pět*), *srěca, pětċ, devět, začēt, šěst, kěfa* (ali: *Kĕfan, nadimak*), *měd*.

2) Isto se tako vokali *o, q* javljaju u dugim slogovima kao *ō, a* o na kraju dalo je u nom. i ak. sg. neut. u: *kōst¹⁾, bōh, gaspōd, kakōš, nōč, mōž, galōb, zōb, mōka, narōbe; létu, vīnu, āknu, sēlu, blāgu, sēnu, slōvu*. Po svojim *ě* i *ō* glasovima približava se time R N istočnim rovtarskim narječjima (črnovrško, horjuljsko, škofjeloško) koja, kao i selško i gorenjsko narječje, imaju za sve duge *e* i *o* glasove samo po jedan refleks, a i vokal *u* u nom. i ak. sg. neut. nalazimo gotovo u svim rovtarskim narječjima. Isp. Ramovš, VII, str. 92 i d.

3) A kanje poznaje R N: a) U slogovima s kratkim naglaskom; na pr. *āče, āgn, āknu, dābr* (bene), *kātu, nāž* (ali ipak: *kōjn, črōy, nōy, oūca*. — b) U slogovima pred akcentom na pr. *andēst, atrāk, damā, damavīna, gaspadār, gaspōd, kakōš, karēn*, gen. sg. *kastī* (nom. *kōst*), *krampēr, lapāta, matika*, gen. sg. *načī* (nom. *nōč*), *pa nēga*. — c) U slogovima iza akcenta α) U zatvorenim slogovima; na pr. *žālast, šērak, visak*. — β) U nastavku za akuž. i instr. sg. ženskoga roda; na pr. *Pakāž mi lapāta. Bōm te iz lapāta*. — γ) U nastavcima -mo i -jo za 1 i 3 lice pl. prezenta; na pr. *grēma, plētema, grēja, plēteja* (tako i *smā, sā*). — δ) U instrumentalu sg. lične i povratne zamjenice: *iz māna, iz tāba, i sāba*. — Po tom akanje u R N nije potpuno te je gotovo posve jednako s istom pojavom u črnovrškom i horjuljskom narječju. Isp. Ramovš, VII, str. 92 i 103.

4) Kako se već razabira iz primjera navedenih kod tačke 1), 2) i 3), razlikuje R N četiri akcenta: dva za kratke slogove "i", dva za duge "i" i "l". Od dugih akcenata prvi je, uglavnom, jednak istom akcentu u književnom slovenačkom jeziku: na pr. *dān, brēh, nōč, karēn, galōb, sēnca, batēzn* (ali ipak: *gřd, gřda; hūd, hūda; sūh, sūha; trđ, trđa; zāpaved, dabrāta* itd.), a drugi samo donekle odgovara istom književnom slovenačkom akcentu, jer se u R N, koji uopće voli kratkoću, vrlo često skratio; na pr. *brāda, glāva, grēda, flāšca*,

¹⁾ Budući da su vokali *ě* i *ō* dovoljno označeni kao zatvoreni samim akcentima za duge slogove (*mlěku, kōst*), bilježicu ih unaprijed znakovima *ě, ô* i *ê, ô* samo onda kad bude trebalo njihovu zatvorenost napose istaknuti.

vāroš, grěsnik, sādje, jāpnu, mlěku, lapāta, kalēnu, vesēle, bagatāš (i: *bagatāš*), *gaspadār* (i: *gaspadār*) — *hiša, riba, jūtru, žītu, jūžna, gamila, držina, kapītu, agnišče, mislu* — *mīsgla, kūpu, prāsu; hēpt, krīlu, pīsmu, sūknu, vīnu, dēvi* (divji), *grīzem* itd. Uza sve to dugi uzlazni akcentat je nadvisio upotrebom dugi silazni, šta više: on je, sudeći po primjerima kakvi su: *črēšna, lēpši, narōbe, navāda, pōle, serōta, večērja, zādni* itd., bio prvobitno, po svoj prilici, glavni akcentat za duge slogove u R N, a to upućuje na jugozapadna slovenačka narječja. — Kratki silazni akcentat " dolazi, uglavnom, kao u književnom jeziku slovenačkom, tj. samo na posljednjem slogu: *bōb, čēp, dīm, dōž, pōs, vřt, atrāk*, ali se u tipu *māglā* i *ženā*, kako ćemo vidjeti, pomakao za jedan slog prema početku riječi i zamijenio kratkim uzlaznim akcentom: *mōgla, žēna*.

5) Slovenački poluglas *ə* javlja se u R N u korenskim slogovima kao vokal *q*, a u sufiksima iščezava bez traga; na pr. *bāzəg – bōzg; dāskā – dōska; kāsən – kōsn; māglā – mōgla; pākəl – pōku; paškā – pōška; sādāj – sōda* (pored: *zđej*); *sānəc – sōnc* (pl. *sōnci*); *sāsəc – sōsc; stazā – stōza; tādāj – tōda; tāmā – tōma; tənək – tōnk*. Iz navedenih se primjera vidi da je poluglas *ə* došao u R N, premještanjem naglaska na korenski slog, u jaku poziciju i razvio se po tom u puni vokal *q*. U primjerima pak gdje se uz poluglas u korijenu našao poluglas *i* u sufiksu, poluglas je u sufiksu iščezao: *bōzg, kōsn, sōnc, sōsc, pōku, tōnk*. Kako su tim procesom neke dvosložne slovenačke riječi postale u R N jednosložnima (*bezəg – bōzg; senəc – sōnc; tənək – tōnk* itd.), zamijenio se slovenački poluglas u R N vokalom *q* i u jednosložnim riječima; na pr. *bət – bōt; dəž – dōž; pəs – pōs; təšč – tōšč* (samo u izrazu: *na tōšče*); *vən – vōn*. Isp. istu pojavu i kod glagola: *bəckāti – bōckat; cvəsti – cvōst; dəhnīti – dōhnt; ləgāti – lōgat; məkīti – mōknt; mənčāti – mōncat; məžāti – mōžat; šəptāti – pašōptat; žgəčkāti – žgōčkat*; itd. Proces je ovdje bio isti kao kod imenica *māglā – mōgla, stazā – stōza* držeći, dakako, za temeljne oblike infinitive s reduciranim *i*: *mənčāt – mōncat*. Izuzeci od toga glasovnoga zakona rijetki su. Meni su poznati ovi primjeri: *čəbər – čōbr; dənəs – dāns; sājəm – sājim; səm – sōn;¹⁾ sə – iz*.

U svim je ostalim prilikama poluglas ponajviše zanijemio u R N, i u korenskim slogovima i u sufiksima; na pr. *čəbēla – čvēla; dəhōr – hōr; rōbəc – rōpc; želōdəc – želōc* (ali: *reptnica*). Po tome nema,

¹⁾ Znakom *ь* bilježim, prema Stroh alu (Rad, knj. 162, str. 29), ravnogorski poluglas.

dakle, poluglas u RN nipošto onakovo značenje kakvo bi mu se moglo pridavati po razlaganju Strohalovu, koji taj glas piše i ondje gdje on nije više nosilac sloga; na pr. *gòb̄bc*, *h̄rb̄bt*, *j̄ān̄bc*, a R-gorci govore uistinu *gōpc*, *h̄rpt*, *j̄ānc*.

Zamjenjivanje poluglasa *a* vokalom *q* osobina je nekih rovtarskih narječja (tolminskoga, cerkljanskoga i poljanskoga), i to, u načinu kako to biva u RN, naročito cerkljanskoga (*p̄ds*, *d̄d̄ž*) s nekim sitnim razlikama u akcentu: *p̄ds* (RN) – *p̄ds* (Cerk. n.), ali: *tōma* (RN) – *tōma* (Cerk. n.).¹⁾ Isp. Ramovš, VII, str. 84, 89 i 96.

6) Sekundarno naglašeno *e* i *o* u akcenatskom tipu *ženā* i *nogā* glase u RN *è* i *ò* (koje je po tački 3 prešlo u *a*): *žēna*, *mētla*, *sēstra*, *čēlu*, *zēlēna*, *řmēna*, *rēkla*, *nēsła*, *plētem*, *nēsem*, *grēbem*, *pēčem*, *bērem*; *nāga*, *kāza*, *āsa*, *gāra*, *vāda*, *āknu*, *dābra*, *māja*. Neke riječi čuvaju prvobitnu oksitonezu; na pr. *paštēn*, a druge su akcenat, na istom mjestu, produljile: *bagāt*, *kasmāt*, *paplāt*. U riječima tipa *ženā* i *nāga* je prema tome vokalizam tolminski i cerkljanski, a akcenat horjuljski. Isp. Ramovš, VII, str. 83, 88, 103.

7) Akcenatski tip *mesō* sačuvan je u RN, koliko je meni poznato, samo u riječima *mesō* i *lepō* (adv.), inače je gotovo svuda: *sad* \perp , *sad* \perp : *blāgu*, *kōlu*, *mōrje* (i: *mōrje*), *sēnu*, *pōle*, *tēlu*, *drāgu*, *lēpu* (prid.), *lēnu*, *slānu*; – *slōvu*, *srēbru*, *sřce*, *grādu*, *hūdu*, *pūstu*, *sūhu*. Kod riječi koje imaju zatvoren posljednji slog ostaje akcentuacija ponajviše nepromijenjena, a gdje nije tako, ista je kao kod *slōvu*, *srēbru*; na pr. *galōb*, *gaspōd*, *kakōš*, *karēn*, *ablāk*, *balān*; – *jēgram*, *mātām*. Imenica *okō* glasi u RN *óč* (pl. *ačī*). Tip *slōvu* opominje nas na črnovrško i poljansko narječje, a tip *kōlu*, imamo u tolminskom *kōla* (nom. sg.) i poljanskom *prōsu*. Poljanski utjecaj kod premještanja dugoga silaznog akcenta prema početku riječi vidi se u RN i u trosložnim oblicima *dōh̄nla*, *mōk̄nla*, *mātala*. Isp. Ramovš, VII, str. 84, 93, 95 i 97.

Po svemu što je rečeno u tačkama 4–7 o akcentuaciji u RN vidi se da nas ona po obilnoj upotrebi dugoga uzlaznog akcenta i po svojoj sklonosti ka kratkoćama upućuje na jugozapadna slovenačka narječja, i to, sudeći po tipu *māglā* (= *mōgla*), na rovtarsku dijalekatsku skupinu. Kako pak razlikuje i kod dugih slogova uzlazni i silazni akcenat, naliči mnogo na akcentuaciju horjuljskoga narječja s kojim se RN, kako smo vidjeli, slaže i u izgovoru *e*- i *o*-glasova. Na horjuljsko narječje upućuje i akcenatski tip *ženā* (= *žēna*), *nogā*

¹⁾ Pojava *r* > *ar* > *or*: *b̄r̄š*, *m̄rtu* ne dolazi u RN (*b̄řž*, *m̄rtu*).

(= *nāga*), ali ima akcenatskih uticaja i iz drugih rovtarskih narječja, naročito kod tipa *mesō*.

8) Kratko naglašeno *i* i *u* prešlo je u RN u *ē*, *ō*, ali samo u nekim riječima: *nēč*, *jēt*, *jēskat*, *jēgrat*, *dēvi* (ali: *tīč*, *dīm*, *hudīč* itd.); – *tō*, *ukōp*, *mōha* (ali: *krūh*, *čūt* itd.). Kod nekih je riječi danas akcenat dug: *bēštr*, *bōrja*, *kōrji*, *kōrt*, *mōkat*. Tu pojavu nalazimo kod više slovenačkih narječja, a najviše kod jugozapadnih. Od rovtarskih narječja imaju je cerkljansko, poljansko, škofjeloško i donekle tolminsko. Isp. Ramovš, VII, str. 83, 90, 96 i 100.

9) Prvobitno *īr* razvilo se u *ēr*: *acvēr̄k*, *krampēr̄*, *mēr̄*, *papēr̄*, *pastēr̄*, *pēr̄*, *šēr̄ši*, *kamandér̄at*, *muzicér̄at*, *stér̄at*, *špancer̄at*, *študér̄at*, ali i: *bērt* (njem. *Wirt*), *bērtija*, *sęramāh*, *serōta*, *šęrak*. Ta je pojava karakteristična za neka sjeveroistočna štajerska narječja (preški i prekomurski), ali je ima i na jugozapadu, u kraškom narječju (*kromp̄er̄*), odakle je, sudeći po već navedenim pojavama, donesena vjerovatno i u Ravnu Goru. Isp. Ramovš, VII, str. 65, 178 i 186; Strohal, Rad knj. 162, str. 34.

10) Kratki i nenaglašeni diftonzi *aī* i *au* prelaze u RN ponekad u *eī* i *ou*: *dēj*, *krěj*, *kūmej*, *něj*, *sěj*, *zděj*, te gotovo svi imperativi glagola V 1: *jēgrej* – *jēgrejte*, *pačākej* – *pačākejte*, *paglēdej* – *paglēdejte* (na Sušici ostaje *aī* nepromijenjeno); *gīzdou*, *mřsou*, *šīnkouc* (der Fink), *zdr̄ou*, te nom. sg. muškoga roda participa perfekta aktivnoga glagola V 1 i 2: *jēgrou* (pored *jēgrau*), *drēmou*, *glédou*, *pīsou*, *predāvou*, a od toga katkad asimilacijom *glēdu*, *predāvu*. — Kod kraćenih dugih diftonga ta je pojava danas u RN vrlo rijetka: *sējnat* < *sānjati*, *kěj* < *kāj* (po tom su Ravnogorci kejkavci, a Sušičani kajkavci), *pr̄ou* < *prāv* (pored: *prāu*), ali: *čāj̄t*, *dvāj̄st*, *jāj̄ce*, *lāj̄t*, *pāuc*, *rāun*, *trānk* < *trāunk*, *trāvník*, *zdr̄aule*. Jedna i druga pojava, osobito skraćivanje dugih diftonga, karakteristike su tolminskoga, cerkljanskoga i črnovrškoga dijalekta. Isp. Ramovš, VII, str. 84, 88, 92 i 94.

11) Sekundarno *ī* u tipu *gojzd*, koje dolazi samo u jugozapadnim slovenačkim narječjima (terskom, kobariškom, tolminskom i cerkljanskom), čuva se danas u RN, koliko je meni znano, još u riječima: *bējš*, *skr̄ōjz*, *āj̄nkrt*, *grēj̄nku*, *tēj̄nku*. Isp. Ramovš, VII, str. 53, 79 i 88.

12) Glasovna pojava *r̄* > *rō*, koja je karakteristična za neka jugozapadna slovenačka narječja, a središte joj je u cerkljanskom i črnovrškom narječju, javlja se donekle i u RN, naročito u riječima: *dr̄ova*, *mr̄ova*, *ta pr̄ova*, *čr̄du*, *abr̄du* (m.-pl. *abr̄ōvi*), *adr̄du*, *pažr̄du*, *rezdr̄du*, *umr̄du*, *zatr̄du*. Isp. Ramovš, Historična gramatika II, Konzonantizam, str. 149 i VII, str. 81, 85, 90, 92 i 101.

13) Glas *t* prelazi u R N na kraju sloga u *u*: *pepêu, vesêu, cêu, sdu* (gen. *salî*), *dâu, rêku, vidu, pâuc* (gen. *pâuca*), *gâuge* (njem. *Galgen*), *karàude*. — Mjesto *t* dolazi u dugim slogovima diftong *ou*, a u kratkima vokal *u*: *pôuh, pôuš, sôuza, vðuk, vðuna, žduč, dðuh, dðužn, tðust, dðupt, kòune, tðuče, mðučat* (imp. *mðuč*), ali: *sònce; pùn, napùnt, jâpka* (s reduciranim *u*), ali: *bðha*; ovamo ide i *sudât < sotdat*. Navedene su glasovne pojave zajedničke mnogim slovenačkim narječjima, a od rovtarskih imaju prvu gotovo sva narječja i govori, a drugu naročito cerkljansko, črnovrško i poljansko. Isp. Ramovš, II, str. 23 i d. i VII, str. 88, 93 i 94; Strohal, Rad, knj. 162, str. 31 i 37.

14) Glas *lj* izgubio je u R N posve svoju palatalnost (*lj > l*), a glas *nj* ju je donekle sačuvao, i to tako da se u intervokalnom položaju i iza vokala na kraju riječi javlja kao *jn*, a iza konsonanta i na početku sloga kao *n*: *nedêla, ôle, stêla, vesêle, vòla, zêle, kòle, mêle, pêle, vâle; prijâtl, žùl, zadavòln; kâšlam, klüč, sâbla, sliva; lùbav, pòstla, zêmla, zdrâule, lücki*; — *atpraščêjne, imâjne, karêjne, križâjne, paštêjne, znâjne, živlêjne; kòjn, pâjn, zastòjn; črêšna, lükna, knîga, kâšna, létašni, zâdni; kùhna, nèga, nêmu, negðu, nîva*. Prema tome je u R N glasovna promjena *nj > jn*: *n* posve onakva kakva je i u većini rovtarskih narječja (u tolminskom, cerkljanskom, črnovrškom i poljanskom), ali nije tako i kod *lj*, jer se i ono u pomenutim narječjima javlja kao *lj > jl*: *l*. Sudeći po oblicima *vesêjle, povrtâjle*, što ih navodi Strohal (Rad, knj. 162, str. 46), vjerovatno su doseljenici unijeli u R-Goru i pojavu *lj > jl*: *l*, ali je *lj*, tokom vremena, potpuno postalo *lj > l* kako se to dogodilo i u mnogim drugim slovenačkim narječjima, pa i u jednom rovtarskom (škofjeloškom). Isp. Ramovš, II, str. 62 i d. i VII, str. 85, 87, 92, 94 i 100.

15) Intervokalno posttonično *v*, osobito u spoju *-âvi-*, palataliziralo se pred *i*, kod nekih riječi, i nestalo, ostavivši svoj palatalni element; pritom se i nenaglašeno *i* najprije reduciralo, a onda posve izgubilo: *âvi > -âvi > âji > âj*; isp. Ramovš, II, str. 147 i VII, str. 91 i 92. Na pr.: *atprâjt, pastâjt, sprâjt se, ustâjt, zadâjt, azdrâjla, pastâj, kěj prâjš, žerjâjka < žerjâjca* prema *žerjâuka* (što također dolazi u R N) i *pajtica < povitica* (der *Rollkuchen* — vjerovatno analogna tvorba). Riječ *člòvek* glasi u R N *člòuk*. Isp. i Strohal, Rad, knj. 162, str. 42. — Ta je pojava, u tom obliku i razvitku, karakteristika nekih rovtarskih narječja, i to, po Ramovšu, samo na liniji od Hotedršice i Črnoga vrha prema Cerknomu, pa je po tome jasno određen i izvor navedenih ravnogorskih oblika. Ali pored *pastâj* itd. dolaze u R N oblici: *ta prâu < prâvi, kùkauca, nõuga* (gen. od *nðu*),

ulâut < uloviti, zâpaved itd., a to upućuje na drugi izvor, tj. na skupinu ravnogorskih doseljenika izvan pomenute crte.

16) Zvučne konsonante izgovaraju Ravnogorci pred stankom kao bezvučne, tj. *-b > -p, -d > -t, -g > -h, -z > -s, -ž > -š*: *bðp, grâp, rôp, slâp, zòp; gaspòt, hùt, mlât, žřt; Bðh, brêh, rôh, snêh, vrâh, dðuh; âbras, mrâs, vòs; dðš, môš, nâš*. Po toj se pojavi udaljilo R N od črnovrškoga, poljanskoga, škofjeloškoga i horjuljskoga narječja, a približilo, donekle, cerkljanskom i tolminskom. Isp. Ramovš, II, str. 189, 217, 233; VII, str. 85 i 91.

17) R N upotrebljava kratki i dugi oblik infinitiva (s reduciranim *-i*). Kratki oblik dolazi kod ovih glagolskih vrsta: I 7, II, III 2, IV, V, VI; na pr. *pît, abùt, jêt; uzdìgnùt, admòknùt, natêgnùt, karâknùt; držat, lèžat, bât se; mât, prâst, hrânt, kvârt; jègrat, plâčat, jèskat, vèzat, brât, gnât, prât, zvât, smèjat se, vèjat; kupòvat, mašòvat, pušòvat*. — Dugi je oblik kod I 5, 6 i III 1; na pr. *klêt, pačêt, uzêt; mlêt, trêt, umrêt; balêt, garêt, grmêt, žvét*), ali ipak: *videt*. — Kratki i dugi oblik javljaju se kod I 1, 2, 3, 4; na pr. *bâst, gnêst, krâst, sêst; grîst, nêst, trêst, pâst; grèpt, tèpt, zèpt, dôpt; pèčt, rèčt, sêčt, vlèčt*.

Prema tome se RN u tvorbi infinitiva podudara, uglavnom, s poljanskim narječjem, ali se kod I, III i V vrste opaža uticaj i drugih rovtarskih narječja, naročito črnovrškoga i horjuljskoga. Isp. Ramovš, VII, str. 93, 97 i 105.

18) Glasovna skupina *-tt-*, koja nastaje u RN redukcijom vokala *-i-* u infinitivu glagola IV vrste, nije se još asimilirala, nego se javlja kao *'t*: *abagâ't se, čù't se, mó't, napó't, pakâ't, paré't, pasó't, pasvé't, škó't*. Kod nekih se oblika, vjerovatno jasnoće radi, vokal *-i-* restituirao, a drugi dolaze i s redukcijom i bez nje: *aslabadît, krstît, pastît, radît*; — *pagâ't se i pagadît se, pamlà't se i pamladît se, zagrâ't, i zagradi't*. Te su pojave posve rovtarske: prva se javlja u poljanskom i škofjeloškom, a druga u horjuljskom narječju. Isp. Ramovš, VII, str. 98, 101 i 105.

19) Črnovrško i poljansko palataliziranje intervokalnih velarnih konsonanata pred *e, i*, te anticipiranje toga palatalnog elementa u obliku glasa *î* (na pr. *ròîke*) čuva se danas u RN još u riječima: nom. pl. *strêjhe* (analogijom: *strêjha*); nom. pl. *arêjhi* (analogijom: *arêjh*). Isp. Ramovš, VII, str. 93 i 98.

¹⁾ Strohalovi oblici *bâlet, gâret, grmet* (str. 94) posve su pogrešni i nemaju potvrde u narodnom govoru.

20) U glasovnim skupinama *črê-* i *žrê-*, koje u svim rovtarskim narječjima glase *čê-* i *žê-*, drži se danas u RN glas *r*: *črêšna*, *črêvu*. Ali prvobitno, vjerovatno, nije tako bilo. To se vidi po tom, što su i sad u upotrebi neke riječi bez *r* (*čêž*, *čêdule*, *čêda*), a Sušičani i danas govore *čêšna*, *čêvu*. Glas *r* ušao je u skupine *čê-* i *žê-* u RN, po svoj prilici, uticajem drugoga ravnogorskoga narječja kojim govore stanovnici donjega dijela sela, t. zv. Novoga Varoša¹⁾, a koje se mnogo približuje kostelskom govoru. Glasovna skupina *šč*, koja u svim rovtarskim narječjima osim tolminskoga prelazi u *š*, sačuvana je i u RN: *agnišče*, *jêščem*, *klêšče*, *ščipat*, *stnrišče*, *na tôšče*, ali: *šinkouc*. Ako jezik nije ovdje generalizirao tolminski način izricanja, mogao bi i tu biti utjecaj drugoga ravnogorskoga narječja. Isp. Ramovš, II, str. 70 i d. i 279; VII, str. 85, 88, 92, 94, 100 i 104.

21) Evo na koncu još nekoliko sitnijih te sintaksičkih osobina RN-a: a) Riječ *vâda* glasi i u ak. sg. *vâda*, samo u vezi s prijedlogom *na* čuva se još oblik *vôda*. To je stanje, naravno, dovelo do toga da se sveza *na vôda* ukočila i dobila značenje „pît“: *gân krâve navôda*; *a sa blî vâl navôda?* — b) Glagoli *visêti* i *vêsiti*, pomjerili su se u RN, pa se po tom drugi javlja, samo u vezi s prijedlogom *o*, u obliku *abêist*, *abêis*, *abêisu* (u novije doba i: *rezvêist*), a prvi glasi *visêt*, *visîm*, *visu*, *visla*. Isp. istu pojavu u horjuljskom narječju kod Ramovša, VII, str. 105, 16 b. — c) Glagol *cvôst* ima prezent *cvôdem*... *cvôdeja*, a to je upravo karakteristika svih rovtarskih narječja. Isp. Ramovš, VII, str. 90. — d) Neodređena zamjenica *nobêdn* dolazi u RN u oblicima: *nobêdn*, *nebêdn* i *abêdn*. — e) Priložna sveza *sej dâst* ima značenje *tâmân* u podrugljivom smislu: A. *Nâša Frânka bô se pa Bažiču ženila*. — B. *Sej dâst i je p̄šû fânt iz Amêrike*. — f) Pokazna zamjenica *tâ* (masc. i fem.) vrši u RN pored demonstrativne svoje funkcije kašto i funkciju člana (articulus): *ta stâr*, *ta stâra*, *ta mlâda*, *ta prôva*, *ta drûhpôt* i sl.²⁾ — g) Prijedlozi *s(z)* s genitivom, *s(z)* s instrumentalom i *iz* s genitivom pomjerili su se u RN i sastali svi u jednom obliku *iz*: *pâdu je iz vôza*; *šđu je iz nîmu*; *âce sa šlî iz kôjnam u mēja*; *p̄šû je iz Dêunc*. — h) U RN vrlo je obično jačanje prijedloga: *tô u Râuni Gâri*; *tâm na Sûšca*; *to-gâr u V̄rhu*. Isp. sličnu pojavu u tolminskom i opoškom narječju kod Ramovša, VII, str. 82. — j) Imenica *vâs* čuva se u R-Gori još samo u izrazima *jêt vâs* (ići u

¹⁾ Isp. Južsl. fil. III, str. 35, bilj. 1.

²⁾ O navedenim sintaksičkim osobinama u RN namjeravam opširnije govoriti u posebnom članku.

pohode) i *p̄rît vâs* (doći u pohode). Po tom se u RN akuzativ *vâs* ukočio i postao prilogom mjesta: *grêma vâs*; *sma blî vâs*. — k) Mjesto glagolskoga oblika *bajîm se* upotrebljava se u RN redovno skraćena sintaksička sveza *mestrâh* (mène je strâh): *mestrâh*, *de bô dôžja*; *mestrâh*, *de ne bô p̄šû*. — l) Pored perfektivnih glagola *pâznat*, *smîlt se*, *zaslûšt*, *prvôšct* rado dolaze u RN u imperfektivnom značenju i glagoli *p̄rît* i *rêct*: *usâkdan p̄ride*; *pazdrâula vas vâš*, *kâ mu rêceja sîn ad te stâre gôspe*. — m) Pored glagola *dât* (dare) s prezentom *dâm*..... ima u RN još jedan takav glagol kojemu je prezent: *dâm*, *dâš*, *dâ*, *dâma*, *dâšte*, *dâja* sa značenjem: *dâm* = „ja vršim jednu poznatu radnju“, itd.; na pr.: Djevojke naveče pjevaju, a ljudi sjedeći pred kućom dive se i vele: *Lepô dâja* (= lijepo vrše tu radnju — lijepo to čine, tj. lijepo pjevaju).¹⁾ — n) Konjunkcionalna direktna pitanja počinju se u RN samo partikulom *a*, a indirektna konjunkcijom *ak*: *a grêš*; *a ne vêš*; *prâšaj ga*, *ak pòjde jûtr u mēja*. U indirektnim pitanjima, i konjunkcionalnim i pronominalnim, prijanja rado i uz konjunkciju i uz interogativni pronomen konjunkcija *de*: *ân ga je prâšou*, *de ak mu çê nékej nardît*; *mât prâša*, *de kadû je*. — o) Za izricanje neprave sadašnjosti, tj. za ponavljanje služi se Ravnogorac kod imperfektivne radnje prezentom, a kod perfektivne futurum (gnomički futur): *star tâta sa jâku slâbi pa ne môreja nêç žist*: *za frôštk bôja uzêl âna šâlca êrne kafê*, *za jûžna bôja pajêdl gavêcka žûpa*, *a zveçer bôja papîl sôm an mâl mlêka*. — p) Finalnih rečenica s bezvremenskim prezentom gotovo i nema u RN, nego je glavni glagolski oblik za izricanje namjere futur: *lêj*, *drôva prelâgam*, *de bô astâlu vêç plâca za drûgu*; *pa je lepô ablêcte*, *de je bôja usî râdi glêdal*. — r) Riječca *kâ* upotrebljava se u RN i kao relativni adjektiv, i to za sve rodove, padeže i brojeve (pronomen relativum indeclinabile), i kao relativni adverb služeći kao kauzalna, temporalna i hipotetička konjunkcija: *p̄šle sa bâte*, *ka hrûške predâvaja*; *bîu je jâku žâlâstn*, *ka je môgu jêt h regimêntu*; *ka sa p̄šle kê*, *nâjdle sa svâja hçv*; *ka né bi blî pr nâm krampêra*, *tešku bi se žvêlu*. Isp. Ramovš, VII, str. 86, 18 č gdje se navodi slična pojava kod temporalnih rečenica u tolminskom narječju (Podmelec).

Da bih prikazanu sliku RN-a jače osvijetlio, dodajem k navedenom još tri svoje anegdote koje su izišle u listu Goranin, br. 28 (Delnice 1938), str. 3:

¹⁾ Isp. Južsl. fil. III, str. 35 i d.

Ājnkr̄t ka sa bl̄i str̄ic̄ Józ̄e u Zágrebu, pr̄falélu nem je tabáka. Kēj̄ č̄eja dr̄uzga n̄eg u štac̄una pa n̄ega. I z̄ašl̄ sa r̄aunu u ána štac̄una k̄a i r̄eč̄eja „Z̄enska kamf̄ekcija“. K̄adr̄ sa r̄ekl̄, de č̄eja tr̄i pákica tabáka, pov̄eđal̄ sa nem kam̄iji, de t̄ega ne pred̄avaja, i zač̄el̄ sa se jáku sm̄ejat. Str̄ic̄ sa bl̄i h̄ud̄i, ka iz n̄eh n̄arca d̄elaja, p̄a sa adbr̄ušl̄: „Pr̄ nám u R̄auni Ḡari imaja u štac̄unam us̄ega, a v̄i se pa t̄o u Zágrebu br̄inešte s̄om za bábe. I pr̄ašl̄ sa v̄on.

* * *

Ta dr̄uh̄ d̄án t̄l̄i sa str̄ic̄ pagl̄eđat, k̄ak je u „saboru“, k̄i sa sed̄el̄ v̄eč̄ des̄et̄ l̄et̄ i n̄aš̄ „narodni zastupnik“ — mađar̄on̄, ka n̄isa še nigdar̄ ni ánciḡ áne bes̄ede pregav̄arl̄. I z̄ašl̄ sa t̄ám, ka r̄eč̄eja „Galerije“ i s̄el̄ sa, iz ánim dr̄ugim n̄ašim l̄d̄im, gl̄ih̄ nad sv̄ajga z̄astupnika, d̄e bi ga b̄el̄ v̄id̄l̄. Za an č̄ajt̄, k̄a sa se str̄ic̄ ab̄n̄l̄, de b̄oja nékej pav̄eđal̄ na ūhu str̄icu Tónetu, adl̄etu je n̄ehn̄ t̄eški klab̄uk̄ d̄al̄ — i r̄aunu u gl̄áva n̄ehmu z̄astupniku. Józ̄e sa zakr̄č̄al̄ na t̄o: „Moj klab̄uk̄, moj klab̄uk̄“, a z̄astupnik — ka sa m̄isl̄, de je t̄o atent̄at̄ na n̄eh —: „U pomoć, ljudi, u pomoć!“ P̄atl̄ sa str̄ic̄ Józ̄e še d̄ougu pakaz̄oval̄ t̄ist̄ klab̄uk̄, ka je nagn̄au n̄ašga z̄astupnika, de sa itak̄ Ājnkr̄t nékej pav̄eđal̄ u s̄aboru.

* * *

Ājnkr̄t ka sa gasp̄ada t̄áncal̄ na „V̄eliki bertiji“, p̄r̄šl̄ sa k̄ej̄ i str̄ic̄ M̄ata. Bl̄i sa d̄ábr̄ pr̄ vinu, p̄a sa i áni t̄l̄i an m̄al̄ zat̄áncat̄ i zapav̄eđal̄ sa muzik̄antu, de n̄ej̄ p̄olka j̄egra. Án hi n̄i teu nik̄uk̄r̄ pasl̄ušat̄, n̄eḡ je sp̄et̄ zaj̄egrou an v̄alcer̄. Str̄ic̄ sa se na t̄o jáku rezj̄ad̄l̄ p̄a sa muzik̄antu h̄udu pav̄eđal̄: „T̄i j̄egrej, k̄uk̄r̄ č̄eš, j̄est̄ bom p̄olka t̄áncou.“ I t̄áncal̄ sa s̄ámi pa v̄alceru an č̄ajt̄ p̄olka, a ōnda sa pa šl̄i nar̄it̄nsku pal̄áhku v̄on. Na vr̄átam sa se ust̄ajl̄ i r̄ekl̄ sa áštru us̄em sk̄upa: „J̄est̄ imam v̄eč̄ dn̄árjou, k̄uk̄r̄ v̄i gn̄oja. N̄it̄ s̄yn̄ vas v̄idu, nit̄ m̄áram d̄e vas v̄idim.“ Pa t̄em sa hi str̄ic̄ us̄e še nékam pasl̄al̄ i pr̄ašl̄ sa dam̄u.

S obzirom na navedene karakteristike RN-a, naročito s obzirom na tačke: 5 (*e > o*), 10 (*káj > k̄ej*), 12 (*ř > r̄q*), 15 (*-ávi > aj*), 18 (*tt > 't*), 19 (*str̄ějha*), 21 b (*ab̄đist*), 21 c (*cv̄ódem*), 21 j (*gr̄em v̄as*) očito je da to narječje Gorskoga Kotara nosi mnoga važna obilježja rovtarskih narječja, ali je očito i to da ono nije, u cjelosti, nijedno poznato rovtarsko narječje, nego jedan posve novi član rovtarske dijalekatske skupine, koji se razvio u tom novom gorskom kraju udruživši jezičke pojave gotovo iz svih rovtarskih, a ponešto i drugih nekih jugozapadnih slovenačkih narječja (isp. na pr. akcenatski tip *mes̄o*

u tač. 7; kratki i dugi oblik infinitiva u tač. 17; adverb *k̄i < k̄ody* koji je notranjski — i dr.).

Koje su od rovtarskih dijalekatskih jedinica bile kod dolaska doseljenika u R-Goru najjače, teško je danas pouzdano reći. Ja bih s obzirom na tačku 5, 10, 11, 12, 15 i 16 bio voljan pomišljati da su to bile cerkljanska i črnovrška, kad se ne bi protivio tome akcentat i današnji ravnogorski *ř* i *ř̄* glasovi. Ali te bi pojave, ako nisu horjuljskoga podrijetla, mogle biti i sekundarne, jer, na pr., od cerkljanskih glasova *iř̄* i *uř̄* nije dalek put do ravnogorskoga *ř* i *ř̄*, a za promjenu akcenta (kao i drugih nekih jezičkih pojava) bilo je, pored ostalih rovtarskih jedinica, dosta i drugih raznih uticaja od kojih su, osobito u kasnije vrijeme, svakako najjači škola i crkva, a k tomu valja imati na umu da su se brojni slovenački doseljenici našli, odmah u početku, u R-Gori sa Srbima iz Bosne, a pridolazili su i drugi doseljenici: Česi i Hrvati iz Primorja i Gorskoga Kotara, osobito iz Delnica i Broda.¹⁾

Uza sve to ostalo je narječje slovenačkih doseljenika u R-Gori sve do danas tipično slovenačko, a proširilo se gornjim i glavnim dijelom sela (Stari Varoš, Vrh, Sušica) gdje su Slovenci, kako se razabira iz najstarijih matica ravnogorskih, bili brojno jači od ostalih doseljenika (u omjeru kao 5:3), dok je u donjem dijelu sela (Novi Varoš, Kosa), gdje su ostali doseljenici u istoj mjeri nadvisili Slovence, preovladalo drugo narječje kod kojega je bio naročito jak uticaj delničkoga i broskog narječja, pa se zato toliko i približuje *kostelskom* govoru. Po tom se i danas nazivaju stanovnici Staroga Varoša „Krajnci“, Novoga Varoša „Hrvati“, a kraj njihov „Hrovatija“. Dakako da uz takve prilike nije mogao izostati antagonizam između gornjega i donjega dijela sela, pogotovu što se u Starom Varošu nalazila i crkva i škola i općina, te šumarski i poštanski ured, pa je često kod mladeži dolazilo i do otvorenih sukoba. Još mi i danas, iz djetinjih dana, zvuči u uhu uzvik kojim su se ratoborne stranke na poljskoj međi pozivale na boj kamenjem: „Gr̄ema se l̄u-p̄at!“ Danas su prilike drugačije — mirnije i snošljivije. Međusobne ženidbe i seljenja iz jednoga dijela sela u drugo, a najviše iste nevolje i težnje, mnogo su približile jedne i druge. K tomu su i „Krajnci“ i „Hrvati“ danas revni Hrvati, ali jedni i drugi, u svom domaćem krugu, brižni čuvari svojih starih slovenačkih narječja od kojih će, zacijelo, tokom vremena, ipak jedno prevladati — po mom mišljenju rovtarsko,

¹⁾ Isp. R. Strohal, Uz Lujzinsku cestu, Zagreb, 1935, str. 102.

ali u novu, preobraženu obliku kako se ono i danas u mnogo čemu razlikuje od onoga kakvo je bilo pred 40 godina, u doba moga djetinjstva.

Rovtarsko podrijetlo ravnogorskih doseljenika, što smo ga utvrdili po jezičkim pojavama, očituje se i u njihovim imenima. Od 104 prezimena, što ih čitamo u najstarijim maticama ravnogorskim (a tu je upisan kao najstariji mještani neki Puž, rođen g. 1743), ima ih oko 48 kojima se pozivaju porodice u krajevima kamo nas vode jezičke pojave današnjega starovaroškog ravnogorskog narječja. A to su ova: *Alič, Bajt, Beuk, Božič, Brelih, Brenc, Brus, Čadež, Čar(v), Erbič, Erjavec, Grbac, Grebenc (Krepenc), Gregorac, Janež, Jereb, Ješevnik, Kenda, Klobučar, Leban, Liker, Mašon, Mihelič, Miklaič, Novinc, Pintar, Podgornik, Podobnik, Poje, Polak, Poljančič, Použ (Puž), Repinc, Rotar, Sedej, Skok, Stucin, Svetličič, Šinkovec, Šmidt, Troha, Vončina, Velikonja, Vic, Vidmar, Vizjak, Zelenak, Žagar¹⁾*. Ta su se imena, većim dijelom (njih oko 36), sačuvala u R-Gori do današnjega dana.

U historiji R-Gore bila bi, prema onom što govore o tom kraju Rudolf Strohal²⁾ i Manojlo Grbić³⁾, te prema rezultatu našega istraživanja, tri perioda. U prvom, od postanja sela do turskih provala, tj. do početka 16 vijeka, živio bi po mišljenju Strohalovu u R-Gori čisti hrvatski živalj koji je govorio čakavskim narječjem. Koliko se to mišljenje o prvim počecima našega mjesta približuje istini, teško je reći, jer su oni obavijeni potpunom tamom. Dok se naime sva susjedna sela bar kojiput spominju u starim ispravama⁴⁾, o R-Gori ne znaju one, na žalost, baš ništa, iako je katkad bilo dobre prilike da se i ona spomene⁵⁾, pa je tako pitanje je li uopće taj kraj već bio naseljen prije turskih provala. Prema tome je navedeno Strohalovo mišljenje samo analogno zaključivanje prema

¹⁾ Podatke za to dugujem sa zahvalnošću, ponajviše, gg. župnicima u Žiriju, Poljanama i Horjulju.

²⁾ o. c., str. 101 i d.

³⁾ Karlovačko vladništvo, Karlovac 1891, knj. I.

⁴⁾ Isp., na pr., Tkalčić, Monum. Zagreb., sv. II, str. 406 gdje se u ispravi od 22 II 1481 spominju mjesta: Vrbovsko, Moravice, Lukovdol, Delnice, Lokve i Brod, te R. Lopašić, Spomenici hrvatske krajine, knj. II, str. 157—159 (Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, vol. XVI) gdje se u ispravi od 30 IX 1632 spominje Gomirje, Vrbovsko, Moravice i Mrkopalj.

⁵⁾ Na pr. u pomenutoj ispravi do 30 IX 1632 gdje se govori o prodiranju Srba prema zapadu zbog traženja novih paša za njihova stada.

susjednim mjestima, komu slabo ide u prilog i to, što se ni u samom mjestu ne čuva nikakva tradicija iz toga doba. Sva je prilika da je R-Gora jedno od mlađih mjesta Gorskoga Kotara, dok je taj visoki gorski kraj, vlasništvo Frankopana i Zrinjskih, gdje su se po ogromnoj ravnici, odasvud okruženoj bregovima, protegle duboke šume, bio možda već tada znan pod imenom Ravna Gora.

U drugom periodu svoje historije bila je Ravna Gora naseljena Srbima iz Bosne, što ih je, g. 1632, doveo iz sreza cazinskoga, od manastira Gomele, ogulinski kapetan Gašpar Frankopan i smjestio ih po Ravnoj Gori, Smrčevoj Poljani, Starom Lazu, Tuku, Jasenku i Drežnici uz obavezu da brane te krajeve od Turaka, tj. da budu Graničari¹⁾. Uspomena na te doseljenike čuva se i danas u R. Gori, te i školska spomenica pominje sedam vlaških kuća u Vrhu od kojih su se neke, krpljenjem potonjih gospodara, držale još u 19 vijeku. Po tom bi Vrh bio najstarije ravnogorsko naselje, a pomenuti doseljenici, prema onom što je rečeno, možda prvi Ravnogorci. R. Gora pripadala je tada pod političku i crkvenu općinu gomirsku, te nije imala svoga paroha, nego su služili u njoj gomirski kaluderi. A odatle je slobodno zaključiti da je bila u to doba u Vrhu kakva takva kapelica gdje se narod skupljao na liturgiju. Kako su ti doseljenici, koji su i u R. Gori živjeli u zadrugama (u 12 kuća), doveli sa sobom silno sitno i rogato blago, vrlo je vjerovatno da su već oni, pored teške graničarske službe, iskrčili jedan dio ravnogorske šume i učinili je plodonosnom i prikladnom za pašu (možda gornji dio današnjega Starog Varoša, t. zv. Jark i livade nad crkvom).

Srbi su ostali u R. Gori do g. 1764, kad stiže carska zapovijed da se sav srpski narod što je bio uz Karolinsku cestu, a to je narod iz Smrčeve Poljane, Ravne Gore, Staroga Laza, Mrkoplja i iz Vrbovskoga s desne strane Karolinske ceste, krene sa svojih sjedišta. Kao razlog toj nemilod odredbi navode neki hajdukovanje tih ljudi koje je ugrožavalo procvat trgovine na novosagrađenoj Karolinskoj cesti²⁾, a drugi njihovo nećkanje da prevoze tom cestom preko svoga područja trgovačke i carske transporte³⁾. Biće da je bilo i jedno i drugo. Kako su svi pokušaji i molbe da se to preseljavanje ne bi izvršilo

¹⁾ Isp. M. Grbić, o. c. I, str. 34—43 i str. 83; F. Vaniček, Specialgeschichte der Militärgrenze, I Band, Wien 1875, str. 81; Vaniček-Šimić, Istorija vojničke krajine, Biograd 1880, knj. I, str. 61; Pismo srpskoga patrijarha Josipa na sabor trojedne kraljevine u Zagrebu. Narodne novine, g. 1861, br. 140.

²⁾ Isp. R. Strohal, o. c., str. 103.

³⁾ Isp. Pismo patrijarha Josipa, Nar. Nov., g. 1861, br. 141.

bili bez uspjeha, napustili su, uz ostale, i ravnogorski Srbi svoje kuće, livade i šume, otkinuli se bolna srca od toga lijepog, gorskog kraja, u kojem su proživjeli preko 130 godina, i preselili se, uglavnom, u krajeve između Gomirja i Ogulina.

Građenjem Karolinske ceste (g. 1732) ušla je R. Gora u treći period svoje historije. I počeci toga razdoblja slabo su poznati, ali se s obzirom na rezultat našega ispitivanja mogu ipak donekle rekonstruisati. Za građenje ceste, pogotovu za krčenje gustih šuma kojima je cesta imala prolaziti, mogao se domaći svijet jedva upotrijebiti. Zato su preduzimači i graditelji dovodili ljude iz drugih krajeva, i to za zidarske radnje zidare iz Primorja, a za krčenje šume ljude koji su bili osobito vješti takvu poslu, tj. rovtare iz Gornje Kranjske. Ti su ljudi, videći ovdje prikladan teren za pravljenje laza i rovta, koji su se baš nekako u to doba stali po Sloveniji zabranjivati u rudarskim krajevima¹⁾, ostali i po dovršenom poslu u R. Gori, a kad se to pročulo u njihovu kraju, pridolazili su, vjerojetno, i drugi. Ima u mjestu anegdota o jednom slovenačkom doseljeniku koji se, došavši u R. Goru, sagnuo, prihvatio grudu zemlje, metnuo je u usta, malo prožvakao pa onda izjavio: „Dabra je, boma astal to“.

Vrlo je vjerojetno, a to bilježi i školska spomenica, da je vlast poslije odlaska Srba iz R. Gore pozvala na novo naseljavanje. Sudeći po imenima u najstarijim maticama, bili su svakako najbrojniji doseljenici iz Gornje Kranjske. Da li se sav taj slovenački narod krenuo od svoje volje u taj gorski kraj ili ga je, kako neki u selu pripovijedaju, naselila onamo bečka vlast kao čuvara nove ceste, ne može se pouzdano odrediti. Bilo kako mu drago, za nas je najvažnije to, da su ti doseljenici preuzeli otad R. Goru posve u svoje ruke i udarili joj u tolikoj mjeri slovenačko obilježje da se ono do današnjega dana, nakon dva stoljeća boravka u ovome kraju, nije moglo posve izbrisati: ni u običajima, ni u nošnji, ni u pjesmi, a najmanje, kako vidjesmo, u jeziku.

Današnje R-gorce odaje k tomu kao negdašnje slovenačke doseljenike, pored njihovih prezimena, „hišnih“ imena i nadimaka²⁾, i sva priroda koja ih okružuje. Dijelovi su sela: *Bajt, Vrh, Stari Varoš* i *Novi Varoš*. Nad crkvom je *Grmovje*, nad grobljem sjenoviti *Suhi Vrh*; nešto podalje je *Plandišče* (nazvano tako, zacijelo, od bosanskih

¹⁾ Isp. P. Blaznik, Kolonizacija seliške doline. Ljubljana 1928, str. 105.

²⁾ Isp. na pr.: *pr Brinaru, pr Čajneru, pr Čebšanu, pr Čmrlu, pr Čičku, pr Kisletu, pr Kusi, pr Málnaru, pr Skérce, pr Smadinu, pr Šmitu, pr Štrletu, pr Vakači*, itd.

naseljenika), a daleko tamo na južnoj strani *Škrbi Vrh*. Nedaleko, od *Vrha* spušta se u dolinu gorski potok koji se skuplja u *jeze* i tjera *žage*, a onda se gubi u *panori*. S obje strane sela su prostrana polja: s desna *Pažganine*, s lijeva *Trank*, gdje danas pasu mnogobrojne *Liske, Pere, Rume* i *Šare*, a *Peran* i *Rijac*, koji se kreću na zapovijed *ča* i *štis*, dašću pod teškim vozom sijena. Iza visokih gora *Turmina* i *Galave* guste su *meje*, a u njima *lazi, mejaši* i *studenci, smrėke* i bukve, *barunice* i *jagade*. Duboko dolje u dolini odjekuju nadaleko povici *bīstaha* i *hōd* kojima *fōrman* upravlja svoga *Prama* i *Lisca*, a visoko gore s gorske ravnice razliježe se na sve strane čobanska pjesma: „*Maja dekle še je mlada*“. A kad se nad selo spusti blaga ljetna večer, *pačivaja* pred *hiša* *moži* i *babe* sjedeći na kućnom pragu, a *fanti* (s nakrivljenim *klabukom*) i *dekleta* (negda s rupcem na glavi, a danas *gologlave* i *andulerane*) sad *papevaja* obilazeći cestom, sad *tancaja* uz harmoniku, sad *šeškaja* pred vjereničinom kućom do kasno u noć; itd.

Polazeći od rezultata našega istraživanja, buduća će ispitivanja popraviti možda koje od navedenih domišljanja ili posve zabaciti, ali glavnu tekovinu moga rada: da je ravnogorsko starovaroško narječje rovtarsko, tj. da su djedovi većega dijela današnjih Ravnogoraca došli iz Gornje Kranjske, uglavnom iz krajeva oko *Cerkna, Idrije, Črnoga Vrh* nad *Idrijom* i *Poljana*, a ne iz „*Kranjske preko Kupe*“¹⁾, teško će tko moći poreći, a time pada i *Strohalova* tvrdnja da su narječje, što ga je on obradio u 162 knjizi Rada Jugosl. akademije, donijele u R. Goru „nekadanje starosjedilačke hrvatske pribjeglince iz Kranjske“²⁾.

Zagreb

Dr. Nikola Majnarić

¹⁾ Isp. *Strohal*, o. c., str. 101.

²⁾ Isp. o. c., str. 102.